

KNJIGA PLAČA

Biblioteka *Između svetova*

#2

KNJIGA PLAČA

Heder Kristl

S engleskog prevela Tanja Brkljač

Beograd / MMXXI

Naslov originala

The Crying Book

Copyright © 2019 by Heather Christle

This edition is arranged with DeFiore and Company Literary

Management, Inc.

through Andrew Nurnberg Associates Sofia, Ltd

© Za Srbiju

RED BOX Beograd, 2021.

izdavač

RED BOX

za izdavača

Miško Stevanović

urednik

Novak Guslov

grafičko oblikovanje

Staša Jončić

lektor

Momčilo Mihajlović

Beleška autorke

Ova knjiga začeta je pre pet godina, s dokonom idejom o sastavljanju mape svih mesta na kojima sam plakala, idejom koju sam unosila u razgovore s prijateljima, ne znajući koliko će godina i stranica izrasti oko nje, niti koliko će taj rast promeniti način na koji posmatram suze.

Ove stranice su registar tog vremena i svega što sam naučila. I što i dalje učim.

Dok sam radila na ovoj knjizi, razgovarala sam o plakanju s prijateljima, a oni su mi darovali svoju inteligenciju, saosećajnost, humor i strpljenje. Bilo bi, mislim, nemoguće napisati ovu knjigu bez njih. Njihova imena pojavljuju se na ovim stranicama neformalno, kao što se pojavljuju i u mojim mislima i u našim razgovorima.

Među mnoštvom okolnosti u mom životu zbog kojih osećam zahvalnost, ova prijateljstva sjaje posebno snažno. Zbog njih nestrpljivo gledam u budućnost, kako bih zamislila sve razgovore koji dolaze.

Pretpostavljam da neki ljudi mogu da se isplaču u tišini i da nakon toga izgledaju lepše, ali posle pravog plakanja većina ljudi izgleda odvratno, kao da im je ispod lica koje poznajete izraslo novo, bolesno lice, ostavljajući vrlo malo prostora za oči. Ili izgledaju kao da ih je neko pretukao. Svi gledamo. Ja gledam. Jednom sam, u petom razredu, plakala u školi iz razloga kog se ne sećam, a nakon toga jedan popularni dečak – repić, skejtbord – rekao mi je da izgledam *kao drogoš*, a ja sam bila toliko srećna što sam bila viđena, da sam ga naterala da to kaže još jednom.

Ovidije bi više voleo da se ja i druge žene uzdržavamo:

Kamo sve ne prodire umijeće? Uče one i pristalo plakati,
i žaliti znaju kad god zažele i na bilo koji način.¹

Dužina plakanja je važna. Posebno cenim produžene sesije koje daju prostora da se u meni probudi radoznalost, da pogledam u ogledalo, da posmatram svoju fizičku tugu. Istinski moćan plač može izdržati čak i ovu naučno-istraživačku aktivnost. Oteturate se do kupatila, glave pognute, uvučene nisko među ramena, a onda skupite hrabrosti da podignete pogled ka ogledalu, gde vidite kako vam isprekidani dah potresa ramena, a nos vam je kao u alkoholičara. Moglo bi vas neko vreme zanimati dodirivanje vašeg otečenog lica, zagledanje u jedno zakrvavljeno oko pa onda drugo, ali lepota je zapravo u pokretu, u posmatranju vaših usta dok pokušavaju da progutaju očajanje. Nije lako, posle gledanja, uveriti plač da mu ne želite ništa nažao, ali uz smirenost i strpljenje – vi ste Džejn Gudol sa šimpanzama – plač će se polako na vas navići. Vratit će se.

Plakati ili ne, ponekad je stvar izbora, i nemoguće je reći šta je bolje. Netačno – ako ste sami, ili samo sa još jednom osobom, plačite. Plakanje u prisustvu više ljudi, zaključuje Međunarodna studija o plakanju odraslih, može dovesti do pogoršanja raspoloženja, iako to može zavisiti od reakcija drugih. Može se desiti da vas navedu da se osetite posramljeno. Najčešće, plakači navode da drugi reaguju saosećajno, ili onim što studija kategoriše kao „reči utehe, zagrljaje utehe i razumevanje“². Ako ste sami, zagrljaji utehe i dalje su vam na raspolaganju; stegnite sebe u zagrljaj da se ne biste raspali.

Sreća je imati nos. Teško da ćete se osetiti kao odviše tragična figura dok se suze mešaju sa slinama. Nema glamura u izduvavanju nosnica.

Jednom sam neočekivano ostavljena u javnosti. Na parkingu kampusa, jednog popodneva. Nagurala sam sve svoje plakanje u usta, osećala sam kako podrhtava dok sam ljutito koračala ka kolima, a u njima sam pustila plač da krene ka severu, ka mojim očima, i ka jugu, u moj stomak koji se nadimao. Automobil je privatni prostor za plakanje. Ako vidite osobu kako plače *u blizini* automobila, možda treba da joj ponudite pomoć. Ako vidite da neko plače *u kolima*, znajte da je već u zagrljaju.

Dvaput sam histerično plakala tokom vožnje. Jednom sa šesnaest godina, bez novca za putarinu i bez ideje o tome kako ću preživeti naredni dan. Drugi put s dvadeset jednom godinom, usred selidbe, u kolima punim stvari, nakon što sam iznenada shvatila da sam sat vremena vozila u pogrešnom pravcu. Ako plačete u automobilu dok pada kiša, učiniće vam se da bi brisači trebalo da se pobrinu i za vaše lice. Utešne reči, utešni zagrljaji, utešno klizanje brisača.

Plakala sam dok sam slušala Alis Ozvald kako recituje *Memorial*, njeno razotkrivanje *Ilijade*, uz naglašavanje smrti svakog ratnika. Plakala sam dok je prijateljica u naručju držala svoje novorođenče i prepričavala mi razgovor koji je vodila sa svojom majkom, Šilom. Moja prijateljica shvatila je da jednog dana više neće biti potrebe da svom dečaku pere noge, i ta misao ju je duboko povredila. „Mama“, pitala je Šilu, „da li ti to još nedostaje?“ Šila je odgovorila, „Sve bih dala da svom sinu operem noge“. Dok zapisujem ovo zvuči krajnje servilno. U tom trenutku nisam mogla da se suzdržim od plača. Majčinstvo me pogađa. Plačem svaki put kad gledam prikaz rađanja – bio on fiktivan ili ne. Plakala sam i u teretani, na eliptičnom biciklu, dok sam gledala trejler za neki glupi,

srceparajući film. Sačekala sam da automobil koji je moju sestru selio u Mejn stigne do stotog metra puta, i onda se rasplakala. Plakala sam pred publikom – užasavajuće iskustvo – dok sam čitala pesmu koju sam napisala za mog pokojnog prijatelja Bila. On bi se smejao. Njemu bi se to dopalo.

Sećate li se bespomoćnosti koju ste osetili dok ste gledali roditelja kako plače?

Kad je Bil umro, otišla sam u muzej i plakala.

Više ne dopuštam da me crkotine pored puta rasplaču.

U mladosti mi je nos povremeno toliko jako krvario da bi mi se, kad bi krv konačno počela da se zgrušava, nosni kanali zapušili i onda bih plakala krvave suze.

Postoje hemijske razlike između emotivnih suza i onih nastalih usled fizičke iritacije. Ljudi koji ušmrkuju emotivne suze pokazuju smanjeno seksualno uzbuđenje.³ Jedanput sam počela da plačem tokom seksa, ne zbog seksa, nego zbog sladunjave pesme benda *Belle and Sebastian* koja je u tom trenutku išla na radiju. Ljudi plačem reaguju na umetnost, najčešće na muziku. Poezija je, tvrdi se, na drugom mestu.⁴ Ljudi pokatkad plaču čak i zbog arhitekture.⁵

Prvo što ste ikad uradili u svom životu bilo je plakanje. Prema Vilijamu Derhamu koji piše za *Filozofske transakcije* Kraljevskog društva 1708, barem jedno ljudsko biće počelo je

da plače još u materici. Njegova tvrdnja izazvala je skeptične reakcije dopisnika koji su smatrali da je taj zvuk sigurno bio „Krčanje creva, ili materice, ili posledica... Ženske imaginacije“⁶. „Retki su bili dani“, insistirao je Derham, „tokom svih pet nedelja koji su prošli bez malo ili mnogo plakanja“, iako je dečak bio, kaže on dalje, „od rođenja, vrlo mirno dete“.⁷

Bila sam upoznala na jednoj književnoj večeri dok smo oboje još živeli u Njujorku, i skovali smo plan da se nađemo, razgovaramo o poeziji, pokušamo da se sprijateljimo. Završili smo na randevuu u jednom ofucanom baru u blizini trga Junion. „Trudna sam“, rekla sam mu, i poručila piće.

Posle abortusa krvarila sam nedeljama. Jedne večeri toliko, da sam se uplašila. Pozvala sam kliniku i rečeno mi je da odem u Hitnu pomoć, ali ja nisam imala novca. Pozvala sam Bila i on je rekao da će doći. Proveo je tu noć kraj mog kreveta dok sam ja plakala i krvarila i plakala. Tad smo se jedini put poljubili.

Razgovaram s Lisom a Lisa govori o paralelnom plakanju, plakanju koje dolazi uz umetnost, ali nužno iz nje ne proizlazi. Zaplet vam ne izvuče suze; neka je druga sila tu na delu. Ovo me čini zadovoljnom, pošto sam oduvek više volela paralelne od pravih linija. Prave linije su čehovljevske; pomenuta puška će opaliti. Paralelne linije su hičkokovske; bomba je tu i to je dovoljno.

Plače se uglavnom noću. Ljudi plaču od umora. Ali koliko je užasno čuti nekoga da kaže, „Samo je umorna!“ Umorna, da, svakako, ali *samo*? Nema tu ničeg poštenog.